

Narodopisne drobtine

Albert Sič — Ljubljana

1. Pogača.*

V prejšnjih časih je bil okrog Škofje Loke običaj, da so skoro za vsako kmečko svatbo (ohcet) poleg drugih dobrot, spekli tudi »pogačo«. Spekla jo je navadno »teta« na dan pred svatbo (poroko). Pogača je bila zamesena na mleku iz pšenične moke in jajc. N vrhu je bila krog in krog okrašena s svečkami in zastavicami, v sredi pa je bil vtaknjen šopek (pušlec) iz suhih rož. To pogačo pošlje teta na dan poroke proti večeru po svoji hčeri, če je nima, pa po služkinji ali kaki drugi ženski na nevestin dom oz. na kraj, kjer se vrši svatba. Ženin in nevesta gresta v spremstvu nekaterih svatov in godcev nasproti. V slučaju, da bi jo bilo treba prinesiti od daleč, pa je pripelje z vozom.

Ko dospe pogača na nevestin dom, ozir. na kraj svatbe, jo prevzame nevestina teta, ki jo je spekla, in jo izroči »starešini«, ta pa podari prinesiteljici za pot primeren dar v denarju (»šenk«). Starešina postavi nato pogačo »drugu« na glavo, ta pa plača godcu takozvano »vižo«, da gresta z družico plesati. Za ta ples morajo biti svečke na pogači prižgane. Ko je ples (»viža«) končan, vzame starešina »drugu« pogačo z glave in jo prereže najprej na pol, od te polovice odreže nekaj za »teto«, ostalo pa si obdrži sam, a drugo polovico razdeli med svate za »šajdezen«. — Vse to se vrši tik pred koncem svatbe.

2. S kmečkega sejma.¹

Na vsakem sejmu, ki se je vršil na kmetih ali drugod, so morali sejmarji že od nekdanj dotični občini, v kateri se je sejm vršil, pla-

* Ta opis mi je dala Micka Zihelr vulgo Kodrova, posestnica pri sv. Duhu pri Škofji Loki.

¹ To prigodbo je opisal l. 1889. nekako, gospod Kosem Josip, ki je bil upravitelj graščine Mirna pri Mokronogu (r. 1824 + 1901).

čevati posebno davščino: sejmarino, stojnino (nem. Standgeld), da so smeli svojo živino, ki so jo prignali na sejm na določenem ograjenem prostoru razpostaviti kupcem na ogled. Ta davščina je občinski dohodek, in jo je plačevati prav povsod, pri nas tudi dandanes. — Razumljivo je, da ta davščina sejmarjem nikakor ni bila všeč in jim tudi še danes ni, kakor sploh nobena davščina, zato so na razne načine skušali se ji odtegniti že od pamtiveka. Kako so to storili l. 1848. pripoveduje občinski sluga Meskin iz Litije, ki se je v dotičnem času prišel v graščino Bogenšperk, tedanjo oblast, prav zaradi tega pritožiti. Dejal je v svoji sseljajoči izgovorjavi in spakedrani slovensko-ponemčeni besedi, ki je bila tedaj v rabi, kadar je bilo treba govoriti pred tedanjo nemško gospodo ali gosposko:

»Slisja! Moja suldigkajt je tukej pred hersoft auftrihtik jen ofentlih za ercelat, de sem jest biv za aufzegarija in za pomagaca, za stondgeld pobirat gorpostavljen.

Ker so mene inzosen iz Litije ezuhal in en dober tringeld fersprehal, sm dejal: »magari. nej pa bo!«

Kadar smo mi na nas posten prisli, smo erblikal eno celo trumo zvine, katera je bajlajfik ondertholbstund fon uns stala, one sih fon flek zarirat.

Jest sem se auserordentlih fervundrov, de ti hudici, besonders fon der onderen sajten, nic ne respektirajo, kar je blu ze tulkrat oznanjen, vonklican in publiciran.

Fon olen sajten se je zvina vkup frzomlala, kar so se zael ti hudici noh und noh bevegat, no, sem djav, dej bo pa ves stondgeld hudic uzev; kadar so pa gonc in di nohend k nam prisli, so pa ti hudici zvino tako ontrajbal, de jih nismo mogel ne vec curikholtat, jest sem aus olen kreften upu: »holt, holt, holt« pa me je se en sentan berjager²⁾ in der snelikajt ena slafernc³⁾ dav, da sem se na enga druzga spicbuba in relitenta prebrnu. Polej so me pa ti hudici zo hin und her stosal, de sem se komej ersnaufu in erholu. Ker ti hudici, semari, so imel seboj korobace und olerhond bofen.

Gnedige hersoft beklogen si sih!«

3. »Besorkosarna«

Te dni sem šel po Karlovaški cesti mimo sedanje mestne ubožnice, nekdanje vojašnice »Wsserkaserne« ali, kakor jo je tedanje

²⁾ berjager — iz ital. beriacio — pijan, pijanec.

³⁾ zaušnica.

ljudstvo imenovalo, »boserkosarne«, pa sem se spomnil na sledečo anekdoto, ki sem jo čul še v svoji mladosti od starih ljudi.

Z dolenskega namreč, tako so pripovedovali, je prišlo v Ljubljano neko kmečko dekle, da obišče svojega brata, ki je prav tedaj služil vojake in bil nastanjen v omenjeni vojašnici. Ko je dekle stopalo proti straži pred glvnim vhodom v vojašnico, jo le-ta vstavi in vpraša, seveda, v tedanjem uradnem jeziku t. j. nemškem, kam, in kaj hoče. V prvem hipu dekle nekoliko osupne, a se takoj tudi pomiri in odgovori v slovensko-nemški mešanici in v svojem narečju: »Al nej andükej boserkosarna, bo majn plunder drajn is?« (Ali ni tu vaserkasarna, v kateri je moj brat?) — Vojak pritrdi in vpraša dalje kako »saržo«, da ima njen brat. — Ker je bila le premalo podvokana v nemščini, mu ni znala odgovoriti, saj ga sploh ni razumela. Vojak, brihten fant, je to uvidel in ji zavstavlil drugačna vprašanja. Vprašal jo je, če je njen brat »gmajnar«. To besedo pa je že razumela in takoj odgovorila: »O, več«. — Vojak jo vpraša dalje ali je morda »frachtar?« — »O, več«, — ali je »kaprol?« — še več!« — No, potem pa je morda »curksfirar« . . . »feldbebl« . . . »Še več«, se je vedno glasil njen odgovor. Potem pa je »oficir«, ali ne? — »Pa ne vejm, kaj je, tu pa vejm, da ima majhen škofček, jnu dva klejnčka, pa gore tovče«, — je odgovorila. »A, tako potem pa je »tambor (bobnar). — In to je v resnici tudi bil njen zaželjeni brat.
